

Příspěvek Jiřího Navrátila z SDH Těptín, okres Praha – východ, na konferenci „Dobrovolníci v krizových situacích“, konané 19. – 20. 5. 2003 v Kroměříži

Vážení hosté, vážení kamarádi a kolegové hasiči a záchranáři!

Krátce zde pohovořím o zapojení členů sboru dobrovolných hasičů při pomoci obětem dopravních nehod a obětem hromadných neštěstí.

Jmenuji se Jiří Navrátil, a přestože jsem z Prahy Žižkova, již dlouhá léta jsem členem Sboru dobrovolných hasičů v obci Těptín na Praze – východ, tedy ve Středočeském kraji. Tam jsem již druhou desítku let ve funkci náměstka starosty sboru. Těptín je malá vesnička nedaleko Prahy a leží v blízkosti staré benešovské silnice a k dálnici D 1 u Velkých Popovic to máme asi 10 km. Do Prahy z Těptína to je 30 km, resp. 20 na okraj Prahy.

Náš dobrovolný sbor z Těptína se před roky podstatně zviditelnil při zásahu u dosud největší hromadné dopravní nehody na dálnici D 1, kde se srazilo asi 65 vozidel. O této nehodě si pohovoříme o chvíli později. Předtím bych však chtěl říci, proč jsme vlastně začali jako tehdy jediní a první v celé tehdejší ČSFR u nehod zasahovat.

Přivedla mě k tomu myšlenka a touha pomáhat lidem v tísní tam, kam se tehdy a na mnoha místech ještě dodnes, dostávají profesionální jednotky záchranářů často až po desítkách minut. A přitom téměř každá větší vesnice má více či méně fungující sbor dobrovolných hasičů. A ten při delším dojezdovém čase profesionálů může spousty záchranářské činnosti provést sám ještě před jejich příjezdem. Otázkou je, zda onen každý místní sbor je dobře sevcen, potřebně vybaven a schopen v dobrém čase vyhoukat poplach, sejít se a rychle vyjet.

Já sám jsem k nehodám jako chlapec vždy podvědomě „tíhnul“ (snad jako každý kluk), ale podstatně jsem se už od mládí lišil v tom, že těch nehod kolem mne bylo často až příliš. Když jsem jel s maminkou parníkem po Vltavě, „ztroskotali“ jsme už na okraji Prahy v Modřanech, parník začal nabírat vodu a nám byl po dvou hodinách přistaven náhradní parník, na který jsme po úzké lávce museli přejít a se s požděním pokračovat v plavbě (tentokrát už bez nehody).

Nevím jak Vy, ale já jsem se například naboural v tramvaji 13 x a v autobuse třikrát. Zdůrazňuji pro uštěpačné, že jsem vždy byl jako cestující a nikoliv řidič tramvaje. Při té nejvážnější do nás narazila cisterna s 20 000 litry benzínu přesně pod železničním viaduktem, po kterém právě projížděl tehdy ještě parní vlak a hrozilo navíc evidentní nebezpečí výbuchu. Jindy jsem při výletě v loďce v Punkevních jeskyních opět boural (a zase jako cestující) s jinou loďkou, která vyjela jako se říká zpoza roha ...

Nechci však vyprávět o sobě, ale to byl nezbytný začátek k pochopení, proč jsem se stal dobrovolným záchranářem v Těptíně, a kde jsem kolem sebe „zbláznil“ další nadšence, kteří v záchranářině pokračují i nadále, dva z nich se dokonce ještě stali hasiči profesionálními a slouží u HZS v Praze.

Jak jsem již řekl před chvílí, k nehodám a nejrůznějším neštěstím jsem měl a stále mám velice blízko. Počet dopravních nehod neustále stoupal a stoupá a my se proto rozhodli v Těptíně, že hlavně motoristům začneme pomáhat při nehodách. To bylo na sklonku osmdesátých let a hasiči profici k nehodám vyjížděli jen ojediněle. Nebylo vyprošťovací zařízení, zvedací vaky, rozbrusy, nebyly nůžky ani rozpínák. Více jak dvě desítky let jsem jako externista z deníku Svobodné slovo a Svět motorů jezdil téměř denně na záchrance nebo u hasičů v Praze hlavně po nehodách. Viděl jsem, jak je často obtížné vyprošťovat lidi z vraků vozidel. Nebyla dostatečná technika.

Začal jsem proto přesvědčovat i kamarády z Těptína o tom, že se třeba i u Těptína stane těžká havárie a my nejsme připraveni osoby z trosk žádným způsobem vyprostit. Navrhl jsem, aby na naší hasičské Ifě byla doplněna ocelová lana, případně řetězy pro případ, že by jsme museli někoho z trosk tahat. Tehdy jsem neuspěl a lana do vozu dodána nebyla. Ale za pár týdnů nás zavolali místní policisté, že je v zatačkách pod Těptínem v troskách uvězněn řidič a lékař jej nemůže s posádkou sanitky vyprostit. Ifa vyjela rychle na místo události, ale lana ani řetězy na voze nebyly. Museli jsme se proto vrátit a až poté jsme muže ze sevření plechů dostali tak, že mezi hasičskou Ifu

a havarovaný osobní vůz bylo uchyceno ocelové lano a tím se alespoň trochu uvolnilo sevření plechů. Až po našem zásahu byl nešťastník vyproštěn a převezen na ošetření.

Nemusím snad zdůrazňovat, že to byla naše chyba, že jsme ocelová lana na vůz nedali hned, jak jsem navrhl. Od toho okamžiku jsme lana vozili a vozíme dodnes. Možná, že se nebude někomu líbit fakt, že na můj návrh se lana na vůz nedala a já to ještě zdůrazňuji. Jsme však zde proto, abychom pohovořili o zásazích a k tomu nepatří pouze to kladné, ale pro ostatní i to, co se nepovedlo. Aby někdo neopakoval chybu, kterou jsme na sklonku osmdesátých let udělali my v Těptíně.

Popisovaný zásah u těžké havárie s uvězněným řidičem však nebyl náš první u dopravní nehody. Začali jsme s tím, že jsme požádali Českou pojišťovnu na oddělení zábrany škod o možnost zakoupení tehdy v ČSFR prvního vyprošťovacího zařízení, které se jmenovalo VRVN 1, tedy variabilní ruční vyprošťovací nástroj, resp. známou sekerku, kterou začala vyrábět firma Narex Praha. Sekerka stála pro nás nedostupných pět tisíc korun, což byl tehdy roční rozpočet pro těptínský sbor na celý rok, včetně benzínu a oprav na vozech. Jen jsme od České pojišťovny sekerky obdrželi, okamžitě jsme s nimi začali cvičit, otevírat a páčit vraky osobních vozů. Na školení s tímto náradím přišla celá výjezdová jednotka a každý si vyzkoušel práci s tímto nástrojem. Důležité je i pro budoucnost, aby se s každou novinkou seznámil každý, zdůrazňuji každý člen výjezdové jednotky, protože nikdo z nás nemůže vědět, kdy nám bude „písknut“ poplach a mohou přiběhnout právě ti, kteří s náradím neumějí pracovat.

Cvičili a učili jsme se pilně se sekerkou zacházet. A jak už tomu tak někdy bývá, byli jsme přivoláni k havarovanému vozidlu rovněž do stromu na křižovatce pod Těptínem na Čakovice. Stalo se tak už tři týdny poté, co jsme sekerky dostali. Za pouhé tři týdny jsme byli u historicky první dopravní nehody. Tam nám vyprošťovací sekerka ještě pomohla, ale v dalších případech už byly potřeba v budoucnu vyprošťovací nůžky a rozpínák. To se psal rok 1988.

Opět jsme žádali Českou pojišťovnu o jejich zakoupení a cena za ně byla tehdy astronomická, tuším něco kolem jednoho sta tisíc korun. Díky velkému pochopení České pojišťovny, která o našich zásazích věděla už z rádia Zelená vlna i z novin a časopisů nám tolik potřebné zařízení zakoupila. Zatím jen nůžky s ručním pohonem. Opět to byl výrobek český z Narexu a ochotně nás s ním seznámil šéf Narexu, jinak dříve automobilový závodník pan Cyril Svoboda / prosím nezaměňovat s politikem stejného jména i příjmení – od toho jsme nikdy nic nedostali .../.

A situace se opět zopakovala. Okamžitě jsme začali s členy výjezdové jednotky cvičit a rozstříhávat karoserie vyhozených starých aut. Bude to znít neuvěřitelně, ale je to ověřitelný fakt. Po prvním obdržení vyprošťovacích sekerek jsme vyjeli už za tři týdny k nehodě – tehdy byla bez zranění. Nyní jsme pouhé čtyři týdny – tedy pouhý měsíc po obdržení vyprošťovacích nůžek vyjeli na žádost police k vyproštění osoby z vraku havarovaného vozu těsně pod Těptínem. Vůz byl totálně zničen, když jeho řidič, slavící ten den své narozeniny, najel čelně do stromu v rychlosti asi 120 km/hod.

Od vyhlášení poplachu jsme byli na místě neštěstí už za čtyři minuty /!!!/, ale první pohled na rozdrčené tělo mladého řidiče dával tušit, že boj o záchranu života byl prohrán už v okamžiku hrozného nárazu do stromu. Okamžitě jsme použili vyprošťovací nůžky a začali tělo nebohého kamaráda vystříhávat z trosk. O síle nárazu hovořil zcela jasně kmen stromu, který byl po čelním nárazu, až v polovině střechy auta. V prostoru asi 50 cm byl celý předek auta, tedy nárazník, kufr s přední kapotou, palubní deska, řidič a sedadlo. Vše na necelých padesáti centimetrech. Byla to velmi namáhavá a náročná práce osobu vyprošťovat a je tomu tak dodnes. Práce s nůžkami /později i s rozpínákem, který váží 24 kg/ je namáhavá nejen na fyzickou, ale také na psychiku záchranářů. Vzpomínám, že ne všichni členové výjezdové jednotky tehdy u vyprošťování mohli být. Nebylo jim dobře. A nebyla to ostuda. Je lépe tuto skutečnost přiznat a pak dotyčný člen dostane na místě nehody jinou vhodnou práci, např. buď bude řídit či odklánět dopravu, bude u RDST ve vozidle, bude zasypávat uniklé PHM atd. Když tehdy přijeli na místo tragedie profesionálové z Říčan, pod které spadáme, uplynulo asi dvacet minut. My jsme už měli tělo vytaženo z vraku. Navíc profici z Říčan ani tehdy neměli vlastním vyprošťovací zařízení, které měli v našem okruhu jen hasiči ve vzdálené Praze a stejně daleko v Benešově.

S největší pravděpodobností jsme byli koncem osmdesátých let první a jediný dobrovolný sbor, který začal k nehodám vyjíždět a byl v té době nadprůměrně dobře vybaven vyprošťovací technikou. Z nehody našeho kamaráda jsme byli zdrceni. Na druhé straně se potvrdila naše domněnka, že je potřeba, aby dobrovolní hasiči začali k nehodám vyjíždět a poskytovat pomoc i při dalších neštěstích. Bohužel však nastaly také komplikace, o kterých také kratičce pohovořím.

Začali na nás v Těptíně totiž útoky ze stran, odkud jsme to vůbec nečekali. Oklikou se k mému sluchu po prvních zásazích u dopravních nehod doneslo, že naše SH ČMS nevidí tuto aktivitu příliš rádo. Že prý jsme hasiči a měli bychom hasit a nejezdit k dopravním nehodám. Osobně jsem tehdy, příznám značně rozrušen, vyrazil na SH ČMS, kde mně tehdejší starosta sdružení tuto informaci potvrdil. Nebyli prý z toho příliš nadšeni, řekl tehdy starosta. Později nám ten samý starosta SH ČMS předal vyznamenání „Za záchranu života“, kterou jsme dostali jako první SDH v republice vůbec! Já jsem mu vysvětlil a dodnes na tom trvám, že zraněnému v troskách auta je naprosto jedno, zda ho vystřihává profík ve zlatých hvězdičkách na ramennou, nebo dobrovolný hasič. Ten má totiž výhodu v tom, že na místě bude s velkou pravděpodobností dříve / pokud jsou profíci více jak 10 či 15 km daleko /.

Otázkou i podmínkou však je, aby zasahující dobrovolný hasič byl dobře proškolen na práci s jinak nebezpečnou vyprošťovací technikou, uměl poskytnout první pomoc ještě před příjezdem sanitky, a aby také psychicky unesl pohled na často potrhané oběti, ať mrtvé, či zoufale naříkající v troskách. I toto bohužel k záchranářině patří.

Od té doby jsme zasahovali bez přehánění u několika stovek případů dopravních nehod. V drtivé většině vyprošťovat není potřeba, ale je vždy dobré přijet rychle na místo nehody, zraněné ošetřit a svou přítomností a vystupováním též zklidnit. Vždyť řada obětí zemře ne v důsledku těžkého zranění, ale na pouhý šok. Jak se chovat na místě dopravní nehody, jaké jsou priority atd. atd., to je téma na další vyprávění třeba jinde. Vždy je ale potřeba mít na paměti, poskytnout zraněným i třeba laickou první pomoc. U dobrovolných záchranářů je bezpodmínečně potřeba pravidelné proškolení zkušeným lékařem, mohu doporučit nejlépe toho, který k případům jezdí, protože má zkušenosti z praxe a ne z knih. Vím dobře o čem mluvím.

Dalším, komu se tehdy naše dobrovolné záchranářství příliš nelíbilo, byli naši profesionální kolegové z našeho okresu. Vztahy se už díky bohu mezi námi už dávno uklidnily, ale trpká příchut' v pozadí zůstala. Profíky jsme byli „napadáni“ /popravdě řečeno jen jedním vyšetřovatelem, který do toho správně ani mluvit neměl/, že my v Těptíně máme vyprošťovací nůžky a oni, že je nemají. My je ale dostali díky pochopení České pojišťovny a našich kamarádů, dobrovolných hasičů z Holečkovy ulice na Praze 5. A dalo nám to spoustu práce a času a přesvědčování, ale výsledek se dostavil. Onen vyšetřovatel si na nás dokonce ztěžoval, že neprovádíme záchranářskou činnost, ale že jen havarované vozy odtahujeme. Útoky onoho profíka polevili, když dva roky poté také oni konečně dostali stejné vyprošťovací zařízení. Ona doba je jak říkám pryč, vztahy profíků k nám jsou dobré a v podstatě byly vždy, až na některé výjimky“ spíše u jejich vrchnosti ... Před několika roky jsme profíkům dokonce předali diplom za dobrou spolupráci s jejich HZS, což nejlépe ukazuje na vzájemně dobré vztahy, které vám všem přeji, protože jsou bezpodmínečně důležité pro vzájemnou spolupráci.

Na začátku čtené zprávy jsem zmínil náš zásah u největší nehody na našich dálnicích. Bylo to 11. dubna 1994, kdy nečekaně napadl sníh a na dálnici D 1 u 14 km havarovalo do sebe postupně asi 65 vozidel. Tři osoby byly usmrceny, asi třicet dalších zraněno. Od té doby jsme vyprošťovali v průměru 1 x ročně a zasahujeme asi u dvou až tří desítek nehod v roce. V loňském roce jsme stříhali ve třech případech. Musím zmínit neocenitelnou spolupráci říčanské záchranky a letecké záchranky při velkých neštěstích. Při této příležitosti také zdůrazňuji potřebu slušně vybaveného zdravotnického kufru, pokud k nehodám chcete jezdit. Kufr otevíráme snad u každé dopravní nehody

Nejhorší apríl, tedy 1. dubna jsme zažili v Těptíně před dvěma roky. Kole poledne nám byl vyhoukám poplach. Vyjeli jsme údajně na těžkou dopravní nehodu – srážku dvou aut na starou benešovskou silnici do obce Želivec. Auta prý po nehodě hoří a jsou tam lidé. Okamžitě vyjel náš hasičský favorit /ve kterém jsou všechny potřebné věci k vyprošťování, tedy nůžky, rozpínák,

motorový pohon, zdravotnický kufr, křísicí přístroj a řada dalších pomůcek k vyprošťování a poskytnutí první pomoci, včetně vakuových dlah a lehátka atd. atd./ . Až na místě jsme zjistili, že nedošlo k dopravní nehodě, ale k výbuchu staré Škody 120 na plynový pohon. Po výbuchu vozu, který nastal za jízdy, byli popáleni oba rodiče a jejich pětiletá dcerka ze zadního sedadla. Ta byla popálena velice těžce na 60 % těla, rodiče měli popáleny hlavně ruce a nohy, když se zoufale snažili vyndat obě děti ze zadních sedadel. Vzadu totiž seděla vedle pětileté ještě její tříletá sestřička. Tu se rodičům nepodařilo vyprostit a její zuhelnatělé tělíčko zůstalo v troskách vozu. Byl to otřesný případ a my zajišťovali první pomoc popáleným ještě před příjezdem sanitky a vrtulníku, který jsme okamžitě požadovali vzhledem ke stavu popálenin zraněných. Mákli jsme si u tohoto případu pořádně a nikdo nám to ani nemusí závidět. Nádrž vozu jsme pak ještě dlouho ochlazovali, zatím co jiní poskytovali pomoc těžce popáleným. A je dost pravděpodobné, že právě podobný případ jinde skončí pro zraněné i pro okolí hůře, pokud jako první nezasáhne právě sbor dobrovolných hasičů. My jsme k případu byli vyzváni HZS z Říčán, od vyhoukání poplachu jsme vyjeli za dvě minuty a za další čtyři minuty jsme už byli na místě. Profici to měli daleko, a tak dojížděli asi po 15 až 17 minutách. Odpovědnost za dobrý a kvalitní zásah tak byla jen a jen na správném rozhodování hasičů dobrovolných!

Přestože jsem již značně přesáhl čas mé zprávy, ještě několik postřehů a jeden další případ z mnoha, kdy dobrovolní hasiči doslova zachránili život malého človíčka. Jsou tomu asi dva tři roky, kdy nám byl nahlášen případ tonoucího dítěte v chatě v Těptíně. Opět byl výjezd hasičského favoritu /který jsme mimochodem také dostali před 13 lety jako dar České spořitelny za naši záchrannářskou činnost, napomáhající nejen k ochraně majetku, ale též za záchranu zdraví a životů/, tak tedy opět byl výjezd favoritu ve dvou minutách a v další třetí minutě jsme byli na místě. V době příjezdu byl již rok a půl starý chlapeček vytažen z 30 cm mělkého bazénku velikosti metr krát metr. Jeho tělíčko bylo zeleno – fialové, zcela prochládlé (byl květen), zorničky široce rozšířeny, chlapec nedýchal a ani neměl žádnou srdeční činnost. Byla to studená mrtvolka, ležící v trávě u bazénu, když jsme okamžitě začali s oživováním. Což znamenalo ihned zahájit srdeční masáž a současně jsme uvolnili, resp. překontrolovali dýchací cesty a za použití křísicího přístroje Saturn oxy jsme zahájili řízené dýchání, až do doby příjezdu sanitního vozu. Současně na místo letěla i LZS z Prahy. Teprve po více jak hodinové masáži srdce, v kombinaci s dýcháním do pacienta, se oběma přítomným lékařům, sanitákům i nám, dobrovolným hasičům podařilo neuvěřitelné. Po více jak hodině se dítě poprvé nadechlo a po půldruhé hodině od vyhlášení poplachu naší jednotce byl půldruharoční plaváček převezen na specializované oddělení dětské nemocnice v Motole. Dítě neskutečně přežilo a jak nám potvrdili všichni lékaři, nebýt našeho rychlého zásahu hned v první minutách ještě před příjezdem sanitky a přiletem vrtulníku, nebylo by už co zachraňovat. Jak je známo, mozek člověka odumírá zhruba po pěti minutách od zástavy dechu a krevního oběhu. V tomto případě nebýt jednoznačně dobrovolných hasičů v místě neštěstí, rodiče by o dítě přišli ...

Nebudu uvádět další a další případy rychlé pomoci dobrovolných hasičů – záchrannářů. Snad je z uvedených případů naprosto patrné, že bez dobrovolných hasičů to asi ani v budoucnu nikdy nepůjde.

Jsem nesmírně rád, že podobných sborů dobrovolných hasičů jako jsme my z Těptína na Praze – východ jsou již desítky, možná stovky. Řada z nich je dnes lépe vybavena než jsme my v Těptíně, ale to nás nemrzí, naopak máme radost, že se naše iniciativa rozšířila do celé republiky a je naprosto jasné, že bez nás „dobráků“ v těch nejrůznějších funkcích a výborech včetně vlády uvědomili, že tak náročného a záslužného koníčka děláme zdarma, ze svého volna a ještě musíme prosit o techniku a vybavení, které drtivě většině dobrovolných sborů v republice chybí. Vždyť nedávné povodně v České republice ukázaly to, že z celkového počtu záchrannářů při povodních bylo asi dva tisíce profesionálních hasičů, dva až tři tisíce vojáků, stovky záchrannářů z vodní záchranné služby, ale hlavně to bylo asi 18 000 hasičů dobrovolných. ZDARMA!!! Většinou ze svého volna!!!

Myslím, že přestože nás po povodních vláda i další orgány chválili, nepodařilo se naši práci prodat daleko více. Je to škoda, protože dnes a denně se ukazuje stále potřeba někde zásahu hasičů dobrovolných. Zatím stále ještě máme chuť pomáhat lidem v tísni, ať je pátek či svátek, dnem i nocí. Neustálé boje o finance pro naši činnost však už spoustu lidí odrazují a v řadě případů jsou

sbory vybaveny jen od sponzorů. Díky jim za to! Neměl by se nad tím však zamyslet i stát? Bez potřebné techniky a financí na její údržbu sbory padnou. Mějme to na paměti. Nikdy nemůžeme sami vědět, kdy každý z nás může třeba netrpělivě očekávat sám pomoc od záchranáře dobrovolného, který nám často pomůže nejrychleji. Děkuji za mimořádnou pozornost.

Jiří Navrátil
Koněvova ul. 138
130 00 Praha 3